

Praktische Opdracht

Klas: 3 havo/3 vwo

Tijdvak: Regenten en vorsten t/m Wereldoorlogen

Onderwerp: Joods Haarlem

Joods Haarlem

Pas vanaf de zeventiende eeuw vestigen Joden zich voor langere tijd in Haarlem. Het aantal Joden in Haarlem blijft echter klein. Pas in de negentiende en twintigste eeuw groeit het aantal tot ongeveer vijftienhonderd. Wat is de Joodse cultuur die zij met zich meebrachten? Wat gebeurde er met de Joodse Haarlemmers tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog?

Deze opdracht is opgedeeld in drie delen: (1) Joodse cultuur en geloof, (2) Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog en (3) terugkomst na de Tweede Wereldoorlog.

Om de vragen van deze praktische opdracht te beantwoorden gebruik je bronnen van de website ***Geschiedenislokaal023***. Om je te helpen staat er een link met de bronnen onder het tabblad *Leerlingen > Opdrachten > Praktische Opdracht – Joods Haarlem*. Ook de opdracht kun je hier vinden. Je kunt er ook voor kiezen om iedere bron op te zoeken via de zoekbalk.

Naam: _____

Klas: _____

-----Joodse cultuur en geloof-----

Vraag 1

In 1605 vroegen Abraham en Isaac Franco toestemming aan het stadsbestuur om zich volledig in Haarlem te mogen vestigen en hun geloof te belijden (= uitoefenen).

Bekijk de bron [Eerste Joden in Haarlem](#) en beantwoordt de vraag.

A. Op de eerste bladzijde staat dat Abraham en Isaac in Haarlem mogen komen wonen. Waar kregen zij nog meer toestemming voor? Zoek de onderstaande nummers op en noteer kort waar toestemming voor werd gegeven. Het eerste nummer is alvast ingevuld.

Nr. 1 - Joden mochten met hun familie in Haarlem komen wonen

Nr. 2 –

Nr. 7 –

B. Er werd niet alleen toestemming gegeven. Wat mochten werd Joden verboden?

Nr. 33 –

Vraag 2

Een synagoge is het gebedshuis van joden. De eerste synagoge in Haarlem werd rond 1765 in gebruik genomen. In 1841 was de bouw van een grotere synagoge aan de Lange Begijnestraat voltooid. Bekijk de bron [Joodse synagoge](#) en beantwoordt de vraag.

Waar kun je aan herkennen dat dit gebouw een synagoge is?

Vraag 3

De geschiedenis van de Joden staat beschreven in de joodse heilige boeken. Bekijk de bron [Hebreeuws lesboek](#) en beantwoordt de vraag.

Hoe heet de Joodse Bijbel in het Hebreeuws? _____

Vraag 4

Er zijn grofweg twee soorten religies: polytheïsme (het geloof in meerdere goden) en monotheïsme (het geloof in één god). Bekijk de bron [Joods lesboek](#) en beantwoordt de vraag.

Geloven joden in één of meerdere goden? Gebruik het begrip polytheïsme of monotheïsme in je antwoord en geef aan waar je het antwoord hebt gevonden.

Vraag 5

Joden gebruiken een andere jaartelling. Bekijk de bron [Joodse kalenders](#) en beantwoordt de vragen.

A. Welk jaar is 1937 volgens de Joodse jaartelling? _____

B. Let op de dagen van de week. Wat valt je op? _____

Vraag 6

Een joodse geleerde wordt Rabbijn of Rabbi genoemd. Een Rabbijn is een expert op het gebied van de joodse wetten en regels. Er zijn bijvoorbeeld wetten die bepalen welk voedsel joden mogen eten. Deze wetten worden samen *Kasjroet* genoemd (koosjer).

Bekijk de bron [Koek- en banketbakker E. Goud](#) en beantwoordt de vraag.

Waar kun je aan zien dat het om een joodse bakker gaat?

Vraag 7

In 1906 werd de joodse vrouwenvereniging Bikdei Koudesch (of Bigdee Kodesj) in Haarlem opgericht. Bekijk de bron [Joodse Vrouwenvereniging Bikdei Koudesch](#) en beantwoordt de vraag.

Wat is het doel van de organisatie? Probeer het in je eigen woorden uit te leggen.

----- Jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog -----

Vraag 8

In aanloop naar de Tweede Wereldoorlog werd antisemitisme (Jodenhaat) zeer zichtbaar in de Nederlandse samenleving. De volgende vragen gaan over antisemitisme en het gevolg daarvan (discriminatie van Joden).

Bekijk de bron [De Misthoorn \(1940\)](#) en beantwoordt de vragen.

A. Wat voor blad is De Misthoorn? Met andere woorden: welke personen lezen het blad?

B. Lees het tekstje 'Advertentie-Zwendel' op pagina 14. Leg in je eigen woorden uit waar de meneer Ensel van wordt beschuldigd.

C. Zullen de beschuldigen waar zijn? Waarom denk je dat? Leg je antwoord uit.

D. De Misthoorn werd ook gelezen in Haarlem. Waaraan kun je dat zien?

Vraag 9

Haarlem is de eerste gemeente in Nederland die regels oplegt aan joden. In april 1941 wordt dit gedaan door de toen net benoemde Haarlemse NSB-burgemeester S.L.A. Plekker. Hij wil een 'goede' indruk achterlaten bij Anton Mussert, de leider van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) in Nederland.

Bekijk de bron [Voorschriften voor Joden](#) en beantwoordt de vragen.

A. Lees Artikel 1. Noem drie openbare ruimtes die verboden werden voor Joden.

- 1.
- 2.
- 3.

B. Vink bij vraag 9A aan welke ruimtes jij het afgelopen jaar hebt bezocht. Ga daarna naar vraag 9C.

C. Zou jij als je eigenaar was van deze ruimtes Joden ook niet toe hebben gelaten? Leg uit waarom.

D. Lees artikel 2. Waarom deden de niet-Joodse eigenaren van deze ruimtes niets tegen deze regels?

Vraag 10

In mei 1942 waren Joden binnen Haarlem bijna geheel geïsoleerd. Joodse ambtenaren werden ontslagen, Joden mochten het openbaar vervoer niet meer gebruiken en niet meer telefoneren of 's avonds hun huis verlaten. Vraag 10 A t/m D behandelen deze anti-Joodse maatregelen.

A. In de zomer van 1941 werd door de autoriteiten besloten dat met ingang van het nieuwe schooljaar Joodse van niet-Joodse leerlingen in het onderwijs gescheiden moesten worden.

Een cijferboekje van de heer A.E. Cohen, leraar Nederlands en geschiedenis op het Joods Lyceum, is bewaard gebleven. Bekijk de bron [Cijferlijst Joods Lyceum](#) en beantwoordt de vraag.

Vergelijk het eerste rapport van december 1941 met het laatste rapport van juli 1942. Wat valt je op?

B. In april 1942 ontving het bestuur van College Hageveld in Heemstede een brief. Bekijk de bron [De letter J](#) en beantwoordt de vraag.

Er staan twee discriminerende maatregelen in de brief. Noem deze maatregelen.

1.

2.

C. Bekijk de bron [Joodverklaring](#). In april 1942 kregen alle Joodse Haarlemmers een brief met deze boodschap. Kun jij, ondanks dat het in het Duits geschreven is, achterhalen wat de boodschap is?

D. Samuël Mok had sinds mei 1924 zijn winkel met huishoudelijke artikelen gevestigd aan de Grote Houtstraat 42. Bekijk de bron [Winkelier S. Mok](#) en beantwoordt de vraag.

Blader door dit dossier van de Kamer van Koophandel. Wat gebeurde er met zijn winkel op 26 mei 1942? Schrijf op waar je het antwoord gevonden hebt.

Vraag 11

A. In september 1942 hield de Kerkenraad van de Joodse gemeente in Haarlem haar laatste vergadering. Lees de eerste drie bladzijden van de bron [Laatste vergadering](#) en beantwoordt de vraag.

Welke gebeurtenis leidt er toe dat de Kerkenraad stopt met vergaderen?

B. Bekijk de bron [Mattie duikt onder](#). Nederlandse mannen werden opgeroepen om in Duitsland te werken voor de oorlogsindustrie. Niet iedereen meldde zich bij de Duitse bezetter wanneer zij werden opgeroepen. Sommige mensen besloten onder te duiken.

A. *Waarom was het riskant om onder te duiken? Wat denk jij dat je had gedaan in deze situatie?*

B. *Lees de eerste bladzijde van Mattie's dagboek. Waarom kan hij niet naar de kapper?*

----- Na de Tweede Wereldoorlog -----

Vraag 12

A. Naar schatting hebben 75 procent van de Joodse Haarlemmers de oorlog niet overleefd: dat zijn ruim zevenhonderd personen. Lees de tekst bij de bron [Joles ziekenhuis](#) en bekijk de brief. Beantwoordt daarna de vraag.

Konden alle Joden in Haarlem hun leven weer gemakkelijk oppakken na de Tweede Wereldoorlog? Leg je antwoord uit.

B. Lees de bron [Bureau voor onderduikers](#) en beantwoordt de vraag.

In dit verslag van Bureau voor onderduikers worden twee zorgen genoemd die Joodse onderduikers na de oorlog hadden. Noem deze twee zorgen.

1.

2.

C. Bekijk de bron [Winkelier S. Mok](#) nogmaals en beantwoordt de vraag.

Wat gebeurde er met de winkel van Samuël Mok na de Tweede Wereldoorlog? Schrijf op waar je het antwoord gevonden hebt.

Vraag 13

Lees eerst de tekst bij de bron [Mizrachie](#) en bekijk daarna de **Centrale Palestina-actie (1939)** op de tweede pagina. Lees de eerste vijf alinea's. Beantwoordt de vragen.

Waarom was Palestina belangrijk voor Joden?

Probeer het Israël-Palestina conflict uit te leggen in je eigen woorden. Probeer je antwoord te schrijven vanuit iemand die al vanaf zijn geboorte in Palestina woont en iemand die in Israël is geboren. Waarom zijn de twee landen in oorlog? Wat vind jij ervan? Weet jij een oplossing?
